

Præfabrikerede vådrum vinder frem

Ronnie Nielsen har
i øjeblikket nok at gøre
med at lave flisearbejdet
uden for vådrummene

Mureren

Medlemsblad for Landsklubben for
murere, stenhuggere og stukkatørsvende
samt Murerarbejdsmændenes
landsbrancheklub.

Nr. 5/2022 • 28. årgang • oktober 2022

3F

Mureren

er et fagblad for Landsklubben for murere, stenhuggere og stukkatører samt Murerarbejdsmandenes Landsbrancheklub.

Bladet udgives seks gange årligt. Næste nummer udkommer i december 2022. Sidste frist for indlevering af stof til næste nummer er den 18. november.

Stof der ønskes optaget i Mureren skal sendes til: Fagsagen

- Den faglige PR-service
Alleen 7 A, 4180 Sorø
Tlf. 22 995 375
soren@fagsagen.dk

Stof der indsendes til bladet skal være forsynet med afsendernavn og adresse.

Redaktion

Morten Rasmussen
(ansvarshavende)
Søren Dam Nielsen

Tekst

Fagsagen
Tlf. 22 995 375

Layout

Michael Blomsterberg,
Fingerprint reklame
www.fingerprint.dk
Tlf. 23 838 420

Tryk

Jørn Thomsen Elbo, Kolding

ISSN 1395-9980
ISSN 2446-4023
(elektronisk udgave)

Mureren er FSC-certificeret og SvaneMærket.

Følg med på murerfagets egen hjemmeside:
www.3f-murer.dk

Find murerfaget på facebook

Søg på: @murerne

... lige nu

Vi må forvente at få nogle stigninger

Her hos os i 3F Vejle er der stadig fuld gang i byggeriet, så stort set alle murer-svende og murerarbejds mænd er i beskæftigelse. Opmålerne måler en del op, og indtjeningen er vel ikke så ringe. Vi kan godt høre, at der er snak om nedgang i byggeriet, men vi mærker ikke noget til det endnu.

Vores overenskomstforhandlinger er så småt gået i gang, der er indsendt de krav, der er kommet denne gang. Med den inflation, der er for tiden, må vi forvente at få nogle ordentlige stigninger både på mindstelønnen – her i Vejle ser vi gerne mindstelønnen sat op med 40-50 kr. – og diverse stigninger, der kommer på priskuranten og de øvrige overenskomstmæssige stigninger, der kommer i løbet af overenskomstperioden. Vi skal jo heller ikke glemme at vore elever skal stige tilsvarende, anderledes kan det vel ikke være.

Arbejdsgiverne tjener godt

Arbejdsgiverne hylér ganske vist som sædvanlig op om, at vi må udvise mådehold, og at inflationen er et tegn på, at økonomien er overophedet. De har sandsynligvis også argumenter i ærmet om, at deres udgifter stiger voldsomt. At priserne på materialer, el og brændstof stiger. Men set over en bred kam, så tjener arbejdsgiverne penge som aldrig før. Det skal naturligvis komme arbejdstagerne til gode.

Også i vores område oplever vi, at der er en del kolleger ude på byggepladserne, der ikke snakker rent dansk, hvis de overhovedet forstår det,

så derfor skal vi selvfølgelig også have akkordafsavnstillægget sat væsentligt op, så det ikke bliver ved med at være "billigt" at bruge udlændinge på timeløn.

Sæt arbejdstiden ned

Mon ikke det også var på tide at lytte til de efterhånden mange stemmer, som taler for at sætte arbejdstiden ned? Hvad nu hvis arbejdstimerne fra alle de år, der er blevet lagt til vores arbejdsliv ved at forhøje vores pensionsalder, blev trukket fra den samlede arbejdstid i årene fra vi træder ind på arbejdsmarkedet, til vi går på pension? Det kunne sikkert godt blive til en time mindre om dagen. I den sidste ende vil det nok være med til at gøre det lettere at holde til at arbejde så mange år.

Af Gert Rasmussen,
formand for Bygge
& Grøn gruppe
i 3F Vejle

Nyt familiemedlem:

Stenstak med gamle mursten fra Gamle Mursten på byggeri i Horsens - læs mere side 4-5.

Gamle Mursten er nu med i Danske Tegl

Landets producenter af tegl, mørtel og mursten byder nu et nyt medlem med speciale i genbrug af mursten velkommen i deres fælles branche-forening Danske Tegl. Det er virksomheden Gamle Mursten, der siden 2003 har drevet forretning med at rense mursten fra nedrivninger, så de kan genbruges i nye byggerier.

- Gamle Mursten er en fantastisk ambassadør for hele teglbranchen, fordi de er med til at vise, at de mursten, vores medlemmer har skabt gennem hundredvis af år, stadig har stor værdi i dag. At de stadig kan bruges i deres oprindelige form og skabe nye, smukke byggerier. Derfor er jeg rigtig glad for, at Gamle Mursten nu er blevet en del af Danske Tegl, siger Gitte Krusholm Nielsen, adm. direktør i Danske Tegl.

Gamle Mursten har base i Svendborg:
- Vi har skabt en stærk og bæredygtig forretning på at rense gamle mursten. Det har vi, fordi det er imod al sund fornuft at lade være. Genbrug af mursten bidrager positivt til den grønne og cirkulære omstilling af byggeriet. Derudover sikrer vi, at flere mursten fra nedrivninger ikke knuses, men derimod genbruges som et værdifuldt byggemateriale, der giver både æstetik og historie til nye, danske byggerier, siger Claus Juul Nielsen, ejer af Gamle Mursten.

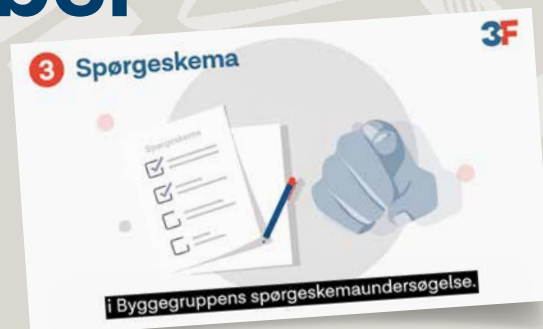
OK23-processen:

Hold øje med OK23-spørgeskema til november

Forhandlingerne hen mod landing af OK23 til foråret intensiveres i de kommende måneder. 3F's afdelinger og medlemmer har nu indsendt deres forslag til krav til OK23. Næste skridt er, at forhandlingsudvalgene sammenskriver de mange krav og kvalificerer dem. Herefter vil der blive udsendt et spørgeskema til medlemmerne af Byggegruppen. Det bliver sendt ud til november.

Husk, at du får mulighed for at prioritere overenskomstkravene via spørgeskemaet – svarene herfra vil blive brugt som grundlag for forhandlingerne.

At dømme ud fra tilbagemeldingerne på forårets medlemsmøder

Du kan se en film om, hvad overenskomst er og hvordan du kan få indflydelse på vimeo.com/664639868.
Illustration: Fra filmen.

om OK23 bør økonomi, arbejdsmiljø og udenlandsk arbejdskraft være de vigtigste forhandlingsemner. Siden har inflation og energikrise dog i høj grad sat deres præg på OK-debatterne.

Byggegruppen i 3F har åbnet en debatgruppe om ok23 på Facebook. Find den her:
www.facebook.com/groups/360160229510377

Podcast: Er murværk bæredygtigt?

I en ny podcast produceret af Pia Skjøtt-Larsen, murer og uddannelseskonsulent i Byggeriets Uddannelser – og podcastvært – har hun inviteret specialist i murværk Abelone Køster fra Teknologisk Institut til at give et svar på det højaktuelle spørgsmål. Lyt med og bliv opdateret på det sidste nye inden for tegl og grøn omstilling.

Find podcasten via dette link:
kortlink.dk/podcast/2gquh

Hvad mener hun selv? Se interview med den nye uddannelseskonsulent Pia Skjøtt-Larsen på side 8-9.

Håndværkskollegiet i Horsens skyder i vejret:

Det spiller mellem genbrugsstenene

Der skal let tilpassede murermetoder til på det bæredygtigheds certificerede Håndværkskollegiet i Horsens

Træ i etageadskillelse, skillevægge og bagmure og fortrinsvis genbrugsmursten som ydervæg. Primært kalkmørtel helt og aldeles uden cement til at holde murstenene sammen. Håndværkskollegiet i Horsens med BRF-Fonden i ryggen sætter barren for bæredygtighed højt, men holder samtidig et vågent øje med, at konstruktionerne bliver stærke nok. Det smitter af på den måde, murerne på byggepladsen kommer til at udføre deres metier på.

To slags mørtler og mursten

Det er kun lige ved og næsten, at arkitekterne bag Håndværkskollegiet har taget skridtet fuldt ud og gjort samtlige mursten nemme at anvende ved at anvende kalkmørtel over alt. I to standerskifter nederst og i de øverste tre skifter på bygningen skal nybrændte mursten lægges i en funktionsmørtel. Det er for at sikre, at murværket bliver stærkt nok. I resten af

murværket benyttes genbrugsmursten og ren kalkmørtel.

Mere styrke

For murerne giver de første og sidste skifter samt en række trappeopgange, der skal være stærke nok til at bære trappen, en arbejdsproces, som er lidt ud over det sædvanlige: Først lægger de stenene med funktionsmørtel. I anden omgang kradser de ud og laver en skrabeuge med kalkmørtel.

- Det er slet ikke som at sætte to hjørnejern og hovedet i spænd og komme derudaf, konstaterer murer Kenni Mejdal.

Det kan man heller ikke sige, at opmuringen af de gamle

genbrugssten på cembrit-plader er. Binderne skal drejes i nogle glide-skiner, og hulmuren skal være ren for mørtel.

- Vi skal skrabe hulmuren, og mørtlen skal ligge helt fremme på stenene. Og så skal der musetræpper i hver tredje gang.

- Vi har ikke prøvet det før, men vi har jo læst beskrivelsen og tegningerne, oplyser Kenni Mejdal med gå-på-mod i stemmen.

Disse og flere afvigelser fra, hvad de plejer at bygge og aftale akkorder på, gør det et hak ekstra spændende at vente på et akkordudspil fra Jack Rasmussen, mureropmåler i 3F Vejle.

Den ubekendte kalkmørtel

Til nu har det kørt fint for murerne med kalkmørtlen.

- Der er ingen cement i. Det hælder ikke som anden mørtel, det tager længere tid, men det bliver hårdt. Det, vi murede i uge 27 er virkelig hårdt nu, siger Kenni mejdal.

Men hvad sker der, når det bliver vinter og frostgrader? Kalkmørtlen tåler ikke under fem plusgrader, oplyser sjakket.

- Jeg vil ikke hjem og gå, siger Kenni Mejdal med eftertryk. Murerarbejdsmand Thomas

Der er meget træ i bygningskonstruktionen på det bæredygtigheds certificerede Håndværkskollegiet. Murstenene skal bl.a. sidde på Cembrit-pladerne.

De gamle mursten er uensartede.

- Vi er nogle gange nødt til at hugge lidt af stenene for at få dem til at være der, siger Kenni Mejdal.

Spil i murværket

Undtagelsen er murer Joakim Rasmussen, der ikke tror, de mange genbrugssten i Håndværkskollegiet kommer til at lyse op i området omkring Horsens St.

- En gul maskinsten, det ved man, hvad er, griner han. Ellers er en detalje, flertallet i murersjakket synes godt om, det spil, genbrugs-murstenene kommer til at skabe i murværket. En del af murstenene har gammel glasur siddende, som får murværket til at virke afvekslende at se på. Det er så samtidig et krav til murerne, at der ikke må være noget spild – både for at få sat så forskelligartede mursten i murværket som muligt – og for at genbruge mest muligt murermateriale.

Der kommer et flot spil i murværket med genbrugsstenene, synes murer Kenni Mejdal.

Sørensen puster optimisme i gløderne:

- Vi murede med kalkmørtel hele vinteren på Constantinsborg, indskyder han. Kan vintermåtter og en gasbrænder være nok til at klare skærene i den kolde tid?

Fyldt med ler

Trods stenhoveder med kopper af genbrugssten slipper sjakket ikke for at klippe sten. Genbrugsstenene er i dette tilfælde usædvanligt genstridige at knække, fordi de er så lerholdige. Sjakket besidder ikke en smartcutter, men den var nok

værd at få hjem på prøve fra Bambus til efterfølgende investering. Med til bæredygtigt byggeri hører også behørig hensyntagen til livslang sundhed for murersjakket.

De skærer hjørner

Genbrugsstenene har nok en overraskelse i ærmet. Nogle kommer fra et byggeri i Søborg. Andre er fra et posthus i Odense, mener sjakket at vide. Endelig er nogle fra genbrugspladser i Horsens. De er ikke lige store. Nogle er 24 cm lange og 11 cm brede. Nok forstørrelse til, at det driller. Særligt i hjørner.

Alt skal i, lyder det fra byggeledelsen. Her en meget lerholdig og hård sten samt en "cellesten".

Ronnie Nielsen har nok at gøre med fliserne uden for vådrummene.

Ronnie Nielsen laver flisearbejdet uden for vådrummene

Der er rigeligt at rive i for en flisemurer, men præfabrikerede løsninger spøger i baggrunden

Bryggerserne i lejlighederne og opgange i to blokke på Havnefronten i Horsens har murer Ronnie Nielsens signatur. Vådrummene rører han ikke meget ved. De bliver transporteret ind på byggepladsen som færdige kassetter og sænket på plads med kran. I øjeblikket synes Ronnie Nielsen, at det er en fortrinlig idé:

- Vi kan ikke følge med i forvejen, bemærker han.

Vådrum er præfabrikerede

Ronnie Nielsen begyndte på de to blokke lige før sommerferien. Men det er langt fra første gang denne type blokke med dyre ejerlejligheder på kajkanter eller gamle bryggerigrunde udgør hans arbejdsplads.

- Jeg har lavet mange blokke som disse. På Gnisten i Horsens, på Ceres Allé i Århus, på den gamle energi-grund i Horsens og på Kolding Sky, remser Ronnie Nielsen op. Det er næsten reglen, at han springer over vådrummene. De kommer fra fabriker i syd, mener han: Polen, Tjekkiet.

- I alle bygninger, der er over to etager, bliver der sat kassetter ind med kran. 70-80 procent af vådrummene i etagebyggeri er i dag præfabrikerede, anslår Ronnie Nielsen. Fliser i køkkenet hører efterhånden også til sjældenhederne.

- Kassetterne tager selvfølgelig vores arbejde. Men vi flisemurere har masser at lave. Vi er jo ikke ret mange, redegør Ronnie Nielsen.

Altid fliser

Jeg har været ude at mure sten i – jeg vil hellere lave fliser, siger murer Ronnie Nielsen

Det lyder lækkert og tillukkende at lave flisearbejde, når 43-årige Ronnie Nielsen tegner og fortæller. Han har tilrettelagt sit arbejde sådan, at han så vidt muligt kun rører ved fliserne, når det er for at lægge dem i gulvet eller sætte dem op på væggen.

Slæb er forhistorisk

Det, flisemurere ofte brækker nakken af: Slæb af materialer op ad trappeopgange og ned i kældre – er forhistorisk. Næsten.

- Jeg slæber stort set ikke materialer op. Normalt lejer vi et flyttefirma med en trappeklatrer ind til at flytte materialerne op i bygningen. Denne gang lejede vi en kran, forklarer Ronnie Nielsen.

Året rundt

Han kan arbejde året rundt.

- Der er ikke noget, der stopper mig, betoner han.
- Andet end sådan noget skrammel, siger han pegende på en bunke brædder, som nogen har lagret midt i en lejlighed.

Alt arbejde foregår på akkord. Med en opmåleruddannelse i baglommen kan han selv klare det meste af prisforhandlingerne, men han benytter sig stadig med jævne mellemrum af 3F's opmåler fra Vejle, Jack Rasmussen, for lige at få et par friske øjne på opgaven.

- Det er godt med sådan et opmåler tjek. Nogle gange glemmer

Skills-mester Kenny Bech Bruun har været lærling hos Ronnie Nielsen – og lærte dengang noget om at øge tempoet i arbejdet, lyder meldingen fra Ronnie Nielsen.

- Det er ikke noget, jeg gider arbejde med.

Hans erfaring er, at det som regel ikke er alt om at gøre for kunder at få epoxy i fugerne, selv om de i første omgang har bestilt det. Han har lavet flere industrikøkkener, hvor han har sagt nej til epoxy.

- Og så er det blevet lavet med en almindelig fuge, oplyser Ronnie Nielsen.

- Så man kan godt sige nej, anfører han.

Gummifuger i de badeværelser, han trods alt laver, bryder han sig heller ikke om.

- Det er også noget fis. Det er ikke lovkrav. Og såvel gummi som cement har sluppet væggen efter et år. Det er jo derfor, man laver en vådrumsmembran.

man at få noget med, kommenterer Ronnie Nielsen.

Nej til epoxy

Hvis nogen beder Ronnie Nielsen bruge epoxy, er svaret nej. For det første har han ikke et epoxy-kursus. For det andet:

Gammel havneidyl og nye boligblokke på Havnefronten i Horsens.

**Alt udsolgt på
brancheuge
på Langsøhus,
Silkeborg:**

Akkord- ulven vækkes fra sin slummer

Hvor er alle dine kolleger, spørger du dig selv i uge 47. De er da på branchekursus. Alle pladser er taget

Med udgangspunkt i, hvad der rører sig i murerbranchen, får du som murer eller murerarbejdsmand på brancheugen en uges intens undervisning i at få mest muligt ud af at gå på arbejde - det være sig på løn-, arbejdsmiljø- eller samarbejdsfronten.

Brancheugen handler meget om netværk og erfaringsudveksling. Da der er deltagere på tværs af 3F Byggegruppens fag, får du også mulighed for at trække på viden og oplevelser fra de andre hold ved ugens fællesarrangementer og når der dømmes hygge.

Endelig får du mulighed for at møde nogle af de personer, der til daglig arbejder med faglige sager i forbundsregi, forhandlingssekretærer og konsulenter.

**Hold øje med næste
branchekursus i uge 4 2023**

Det er livet at være murer

Men man behøver ikke arbejde som murer hele livet - og man må gerne tage alle mulige andre kompetencer med på arbejde

At murerfaget er levende, mangfoldigt og rummeligt med plads til mennesker med alle mulige kompetencer skal være med til at gøre det attraktivt for mange flere, siger Pia Skjøtt-Larsen, næsten ny uddannelsessekretær i Byggeriets Uddannelser. De mennesker, som bliver murere nu, er allerede anderledes end de var engang:

- Der kommer flere og flere ind med andre baggrunde. Studenter, voksenlærlinge, folk i starttyverne. Nye lærlinge er ikke 15-16 år mere. At være murer skal passe til det moderne samfund, siger Pia Skjøtt-Larsen.

Plads til kompetencerne

Der må gerne være plads til, at man som murer får en god idé - hun kender fx en, som er ved at få lavet en app, der gør det nemt at vælge bæredygtige materialer. Eller hvis et murersjak kan se en bedre løsning end det, der står på tegningen, så skal der være mulighed for at komme til orde. Det behøver heller ikke være så alvorligt det hele. Som dengang Pia Skjøtt-Larsen arbejdede sammen

med Claus Westergreen, nu formand i 3F BJMF, og de indrettede diskotek i skurvognen.

Og det er da trist, når man som hun har mødt et menneske, som ikke mener, det er foreneligt med at være murer, at man skriver digte.

- Hvorfor ikke? Det kan da være, at personen så kan skrive en tekst til en morgensang, sjakket kan synge, siger Pia Skjøtt-Larsen med et lille grin.

Flere skal blive murere

Hun griner, men hun mener det alvorligt. Sammen med medlemmerne i det faglige udvalg, der lægger linjen for mureruddannelsen, ser hun nemlig gerne, at murerfaget bliver større. Der skal især flere kvinder ind i faget. Men også alle mulige andre typer. Og det skal faget kunne rumme. Murerfaget skal bl.a. være større, fordi mursten også i den grønne fremtid skal præge det danske landskab.

- I udvalget er vi enige om, at vi skal arbejde for bæredygtighed og for flere kvinder i faget. Tiden er til det. Vi

synes, det murede byggeri er meget bæredygtigt. Vi skal ikke sakke bagud, når vi har sådan et godt materiale, pointerer Pia Skjøtt-Larsen.

Samtidig skal man kunne vælge at blive murer af mange grunde, fortsætter hun. Man kan være murer hele livet, hvis man har lyst til det. Man kan også se på uddannelsen og nogle års beskæftigelse som murer som et springbræt. Det skal være legitimt begge dele.

Husbygger, verdensmester, tangodanser

Pia Skjøtt-Larsen har selv sprunget rundt. Hun blev murer

Hvor skal murerfaget hen?

Pia Skjøtt-Larsen, ny uddannelsessekretær i Byggeriets Uddannelser, kommer med nogle bud.

efter en tur til Nicaragua, hvor hun gik til hånde på et husbyggeri. Det ville hun godt lige kunne selv. Men hun er også tidligere verdensmester i karate. Så danser hun tango og har bygget sit eget hus. Hun har også taget sin del af slæbet i fagforeningen som formand for murerlærlinge, som bestyrelsesmedlem i murerklubben i København og som aktivt medlem af 3F BJMF. Og efter 15 år som udøvende murersvend, fem år som murefaglærer og en ny uddannelse sidder hun altså nu på kontor. Men man holder jo aldrig op med at være murer:

- Murer er en livsforsikring. Det er en familie, du kommer ind i. Det giver en identitet. Hvis man støder ind i andre murere, forstår man hinanden. Murerskjorten er som et rygmærke, smiler Pia Skjøtt-Larsen.

Den langtidsholdbare charme

Det, muret byggeri kan, er at blive stående. Det langtidsholdbare er charmerende – og grønt. Som eksempel på, hvad man kan gøre med landets evighedsbyggerier, har Pia Skjøtt-Larsen valgt at stille op til fotografi foran Dansekapellet på Bispebjerg Torv i København NV.

Pia Skjøtt-Larsen

- Udlært murer i 1993 hos Lynggard-Petersen efter ultimatum om ikke at forlade kontoret, før hun havde fået en læreplads
- 15 år som aktiv murer – ofte alene på byggepladserne for ikke at "blive et problem for en evt. makker"
- 5 år som murerfaglærer på Roskilde Tekniske Skole
- Konsulent for efteruddannelse i Byggeriets Uddannelser
- Fra i år: Konsulent murer, stuk og sten sammesteds.

Før kom folk hertil efter at have fundet den sidste hvile. Nu er det alt andet end ro, der præger stedet, fyldt op som det er af dansende københavnere.

- Det er enormt smukt, at man kan bruge sådan et rum til det. Og meget bæredygtigt, siger Pia Skjøtt-Larsen.

Murerfaget behøver således ikke anstrenge sig ret meget for materiale-mæssigt at holde sig på toppen af den grønne bølge. Men der ligger utvivlsomt en vigtig opgave i at udbrede et syn på mursten, som det, der holder altid, frem for som nu den CO₂-mæssige dødvægt, når de brændes.

Almindelige mursten er bæredygtige

Det kan godt være, at der i de kommende år fx skal ubrændt ler på banen – også på mureruddannelsen.

- Men det er også min holdning, at det er bæredygtigt at benytte almindelige mursten med nye brændingsmetoder eller bruge kalkmørtel, så stenene kan skilles ad igen. Derudover er det bæredygtigt at bygge rigtigt fra starten, så man undgår fejl og spild og derfor er det vigtigt at indføre mere samarbejde mellem håndværkere, bygherrer, ingeniører og arkitekter fra starten af byggefasen, tilføjer hun.

Fingrene har det godt efter at have arbejdet med lerpuds, oplyser de to murere. Her en mockup med forskellige materialer.

De to murere fra Havnens Hænder, Magnus Henriques og Mikkel Damgaard Nielsen er meget efterspurgt til at undervise og holde foredrag om bæredygtige byggematerialer.

Kemi på den fede måde

Det biobaserede byggemarked Havnens Hænder er ved at ændre byggebranchens kemiske sammensætning.

Det var et ønske om at undgå al kemien i byggematerialer, som sporede murerne Mikkel Damgaard Nielsen og Magnus Henriques ind på at åbne Havnens Hænder - et byggemarked med biobaserede byggematerialer. Med Havnens Hænder har de selv blandet en virkningsfuld kemi: De tilbyder grønne, bæredygtige byggematerialer, som ingen andre byggemarkeder endnu har villet røre ved. De formidler her og der og alle vegne, at byggebranchen ikke behøver være så bange for at tage

biobaserede byggematerialer til sig. Og selv om de er en mikrohær af grønne omstillingsparate håndværkere, har de fået stor opmærksomhed og masser af interesse i byggebranchen.

- Vi har formået at lave sindssygt meget larm, bemærker Magnus Henriques.

Usunde materialer

Efter svendebrevet, som Mikkel Damgaard Nielsen og Magnus Henriques erhvervede sig i hhv. 1998 og 2003, har begge i en periode arbejdet under samme tag som murermestre. Deres fokus på bæredygtighed er ikke medfødt, men er kommet med alderen, erfaringen og frustrationen over at se, hvilke materialer, der bliver brugt i bygninger. Hvor meget spild, der er. Hvor usunde, mange af materialerne er at arbejde med.

- Siden 2007 har jeg haft som primært fokus, at bygge med materialer, der ikke er sundhedsskadelige, siger Mikkel Damgaard Nielsen. Det begyndte især med kalkmørtler. Siden kom lermørtlerne til.

- Man har det dejligt på fingrene efter at have arbejdet med

Det kan kun gå for langsomt:

MURERE SKAL BYGGE MED HAMPBLOKKE

Der ligger en effektiv metode klar til at bygge hele huse af hampblokke. Husene lagrer ifølge indehaverne af Havnens Hænder mere CO₂ end de udleder

Det bæredygtige byggemarked Havnens Hænder holder til på Refshaleøen i København.

det, bemærker Mikkel Damgaard Nielsen.

Tændte på ideen

Siden kom flere materialer til. Fælles for de biobaserede produkter er, at de er svære at skaffe.

- I de traditionelle byggemarkeder er det business as usual, lyder det fra Mikkel Damgaard Nielsen.

- Da vi så i 2019 blev opsagt på det lager, vi havde sammen som murermestre og en tømrermester, fik vi mulighed for at komme herud, forklarer Magnus Henriques. Havnens Hænder ligger på det yderste af Refshaleøen, hvor B&W's gamle værftshaller råt og hipt står som skaller rundt om enorme klatrebaner, street food marked og kunstcenter. Om sommeren vrimler det med mennesker.

- Vi tændte alle tre på ideen om at lave et byggemarked. Det var et fedt sted, og mange mennesker kommer forbi.

Siden er det gået stærkt. Fra december 2020 var det slut med at være murermestre - fra da af har de to murere brugt al deres tid på Havnens Hænder, på undervisning, lobbyarbejde for de biobaserede materialer, foredrag og messer. Det har ikke været forgæves. Alles øjne er ifølge de to iværksættere rettet mod Havnens Hænder, hvad de biobaserede byggematerialer og deres fremtid på dansk jord angår.

- Hele branchen og politikerne spørger os, siger Magnus Henriques.

Hamp, hydratkalk og hydraulisk kalk består en hampmursten af. Derfor er hampblokke det naturlige, biobaserede og indlysende næste skridt efter murstenen for enhver murer. Det synes i hvert fald de mureruddannede indehavere af det biobaserede byggemarked Havnens Hænder Magnus Henriques og Mikkel Damgaard Nielsen. Mursten 2.0. består jo ud over hampen af materialer, som er decideret definerende for, hvad det vil sige

at være murer. Hampblokken har tilmed den oplagte fordel, at man kan bygge huse af den, som samlet trækker mere CO₂ ud af atmosfæren, end den udleder. Jo flere huse, vi bygger i hamp, desto færre CO₂-partikler vil der altså være tilovers til det store fællesdrivhus.

Det er med stor begejstring og kompakt energi, at Magnus Henriques og Mikkel Damgaard Nielsen peger rampelyset over på hampblokken og anbefaler ▶

Kan hampsten finde en vej ind i nutidens byggebranche? Hampsten findes i mange størrelser og former. Denne hampsten fra Isohemp måler 200x98x88 mm og vejer 745 gram.

de danske murere at tage den til sig med åbne arme. Hellere i dag end i morgen.

Højhuse i Paris og Cape Town

Ved at kigge til udlandet, kan man blive bestyrket i troen på, at hamp-blokke er noget, danske murere skal have modet til at tage til sig. I Paris står der et hus på ni etager. I Cape Town står der et på 12. Bygget i hamp.

Hampmure har været på markedet i et godt stykke tid, og der er udviklet mindst ét system, som gør blokkene interessante i en byggebranche, som den danske, hvor effektivitet helst skal tatoveres på underarmen og færdig var noget, vi var i sidste uge.

Samme teknik som gasbeton

Man kan som murer nemt forholde sig til hampblokkene, siger Mikkel Damgaard Nielsen. Firmaet Isohemp har lavet blokke i mange størrelser og former, som går under navnet hempcrete.

- Blokkene er holdbare, gode at løfte, man bruger samme teknik som med gasbeton. Man kan skrue i dem, man skal ikke spartle og man kan pudse dem med kalk eller ler, oplyser han.

Blokkene bliver ofte brugt til renoivering – fx efterisolering. Men man kan som nævnt bygge nyt med dem også. I systemet fra Isohemp bygger man huset op. Blokkene har et hul i sig, som bliver til en søjle, når man lægger dem oven på hinanden. Når murene er på plads, danner søjlen en støbeforskalling, hvor man hælder beton i.

- Alt undtagen taget er lavet i blokken. Man har ikke så mange materialer at jonglere med - og det hele foregår i én arbejdsproces, fortæller Mikkel Damgaard Nielsen.

Mørtelsprøjte

Har man sagt husbyggeri med hamp, har man også sagt mørtelsprøjte. Det aggregat, som tyske murere altid spørger efter, når de kommer til Danmark for at pudse, men som danske murere endnu ikke har taget til sig, skal på banen, mener de to indehavere af Havnens Hænder. For hamphuset skal pudses udvendigt for at kunne stå imod vind og vejr. Med mørtelsprøjten er det hurtigt og skånsomt for kroppen.

Nu kan du følge med på flere måder

Vi giver dig MUREREN SNAP, @murerne, Facebook-murergruppe og Ung & Insta

Vi er superglade for bladet Mureren, og vi håber også, at du fortsat sætter pris på, at bladet havner i din postkasse.

Men som fagligt ansvarlig landsklub vil vi også være med til at præge debatten på de sociale medier.

Og vi vil gerne tilbyde dig at få nyheder fra verdens bedste fag på flere måder:

Mureren SNAP

Kan du nikke til nogle af disse:

- Hellere for kort end for langt
- Let at dele
- Let at læse
- Influencer-værktøjer

Så få
**MUREREN
SNAP her
- til din
indbakke**

Mureren **SNAP**

@murerne

Landsklubbens side på Facebook – følg os & del gerne (find os ved at skrive @murerne i søgefeltet på Facebook)

Alt det, vi kan hjælpe hinanden med

Landsklubbens gruppe på Facebook. Kom med os ved at skanne med mobilen her:

Ung & Insta

Alle er velkomne - Instagram er landsklubbens nye "ungdomsprogram", men ung er man jo i alle aldre. **#Murerlærling #Ungsvend #Ungmeddeunge**

Tjek ind her med mobilen:

Byggeri skal oppe sig for at leve op til statskrav om mange flere lærlinge

Grøn Boligaftale: Man kan ikke skaffe 14 procent lærlinge på almene byggerier med et trylleslag - men det kan godt lade sig gøre ved en fælles indsats

14 procent af de beskæftigede ved alment nybyggeri og renovering, som støttes af Landsbyggefonden, skal være lærlinge i praktik, lyder ét af kravene i Grøn Boligaftale, som Folketinget vedtog i 2020.

I murerfaget vækker aftalen selvfølgelig glæde, da det er en tilbagevendende udfordring at skaffe praktikpladser nok til fagets lærlinge.

Potentiale for flere

Imidlertid er kravet på 14 procent lærlinge ikke noget, man bare lige kan leve op til fra den ene dag til den anden, lyder det fra Mette Kristensen, Bygherreforeningen. Hun er projektleder for Byg-med-unge-Alliancen, som hjælper bygherrer og entreprenører med at få lærlinge på plads i praktikforløb. Som Mette Kristensen udtrykker det:

- Der er potentiale for at rekruttere nogle flere.

Men som det er i dag, oplever Mette Kristensen en byggebranche, som ikke er specielt offensiv i sin måde at rekruttere lærlinge på.

- Entreprenører er ikke særligt gode til at reklamere for, at de har en læreplads, siger hun.

På sygehusbyggeriet i Køge var Bygherreforeningen involveret i at lave bl.a. Facebook-kampagner om lærepladser. Det resulterede i mange ansøgninger og et bredere felt af ansøgere.

Modtag lærlinge bedre

Offensiv og bred rekruttering gør det dog ikke alene. Mette

Kristensen peger også på, at modtagelsen af lærlinge skal forbedres. Det er eksempelvis ikke alle unge, der synes godt om sprogbrugen på byggepladserne. Så her gælder det også om at kigge indad i egne rækker.

- Jeg tror sagtens, kravet om 14 procent kan nås, hvis man arbejder med det, som Mette Kristensen formulerer det.

Vildt spændende tankegang

I murerfaget er traditionen i høj grad, at de unge, der vil være lærlinge, selv tager kontakt til virksomheder, oplyser Pia Skjøtt-Larsen, der er uddannelsessekretær i Byggeriets Uddannelser. Men hun kan se

mange positive perspektiver i Mette Kristensens forslag om at søge lærlinge offensivt:

- Jeg synes, det lyder vildt spændende. Det vil være rigtig fint at gøre virksomhederne opmærksomme på, at de kan få flere og andre ansøgere, end de plejer, hvis de laver nogle jobopslag, siger Pia Skjøtt-Larsen.

Også opgaven med at fastholde de unge nikker hun genkendende til:

- Jeg tror fx at bedre rengøring af skurvogne eller større medbestemmelse kan spille ind på arbejdsglæden. Vi har jo allerede en del efteruddannelse, som sigter mod, at byggepladsen bliver inddraget, oplyser Pia Skjøtt-Larsen.

Murerlærling Sarah Birkkjær i aktion. Arkivfoto

Er murerfaget nu en museumsgenstand?

I to weekender i august og september trænede de to worldskills-deltagere mellem museumsgæster og hedengangne hustyper i Den gamle By i Århus

En hestevogn ruller dovent forbi teltet midt i Den gamle By, hvor de to worldskills-finalister står og træner. Gry Astrup med mursten og mørtel. Kenny Bech Bruun fliser og lim.

Langt væk – ude i horisonten – skimter man fra nutiden en af Århus' første tilnærmelser til en skyskraber – den grønne glas-og-stål-bygning "prismet".

Her – i en tidslomme fra fortiden – langt fra den moderne verden – forsøger murerfaget nu at skabe omtale for sig selv. Men er det måske i virkeligheden sigende, at reklamefremstødet foregår lige

Skills-træningen foregik under teltdugen her – med udsyn til såvel den forgangne som den nye verden.

her? Er murerfaget modent til at gå i arkiv og blive ét af de mange håndværk, der var engang, spørger vi – med et glimt i øjet nogle af arrangørerne.

Godt håndværk i nutiden

Tværtimod, kommer det fra museumsinspektøren Lisbeth Skjernov, som er en af idémændene bag temaudstillingen med navnet Godt Håndværk, som også byder på skills-fremvisning fra andre fag.

- Hvis Den gamle By kun kan byde på gammelt håndværk, så får man et forkert indtryk af håndværk i nutiden. For halvandet år siden talte vi om at sætte mere fokus på håndværk. I en situation, hvor vi mangler håndværkere, syntes vi, at vi kunne

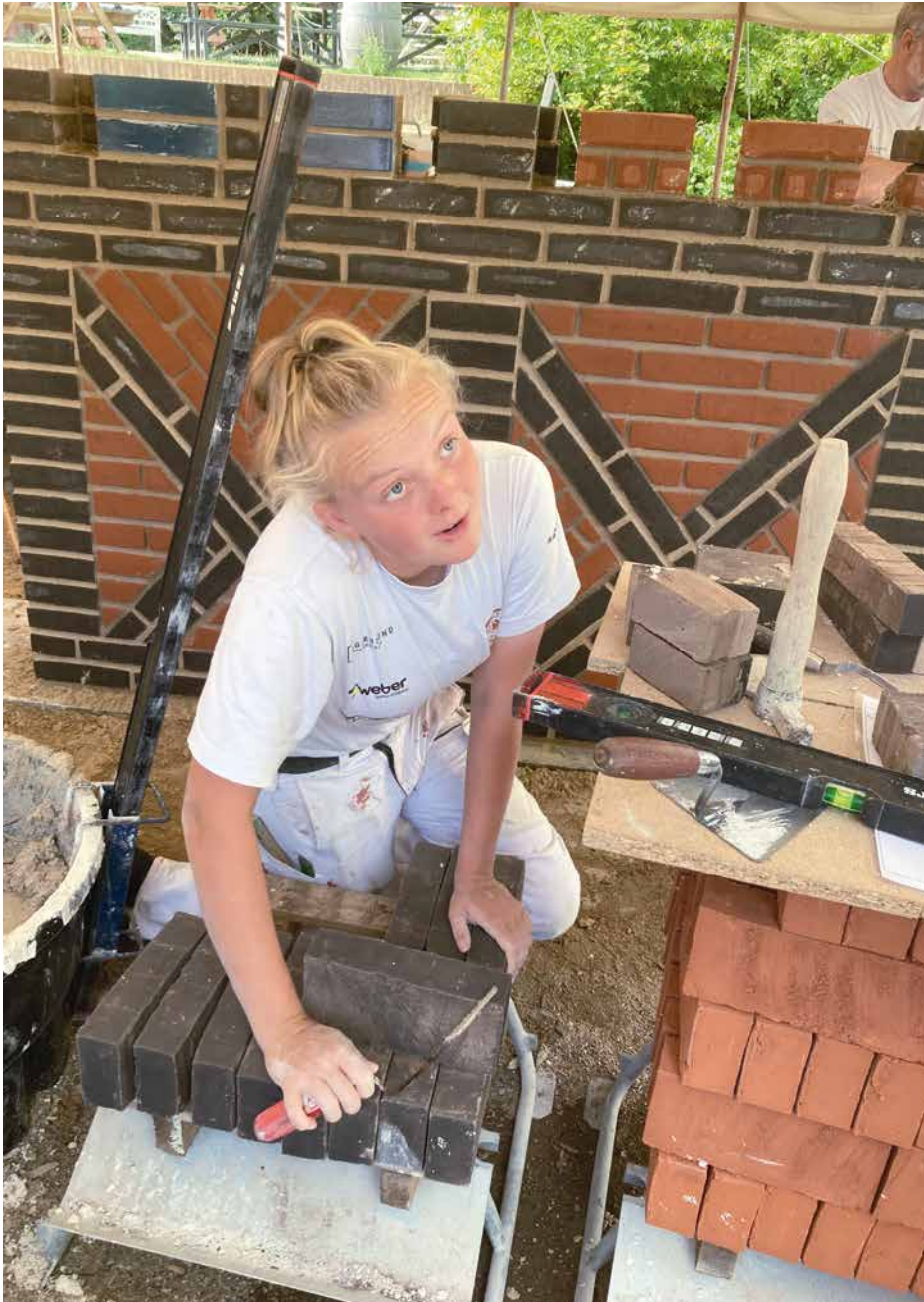
bidrage med noget. Med vores eget vedligehold af gamle bygninger har vi meget fokus på korrekt håndværk. Vi har så diskuteret, om ikke vi kunne trække nogle tråde frem til, hvad godt håndværk er i nutiden. Vi har en samfundsmæssig forpligtelse til at vise, hvad det er, når vi nu kan. Det kommer jo til at ramme os alle, hvis man ikke kan få en håndværker, når man har brug for det, forklarer Lisbeth Skjernov.

Flot arbejde

Publikum kan lide de lyslevende håndværk i de oldgamle omgivelser.

- Jeg synes, det er flot, hvad de laver, fastslår gæsten Claus Jensen, bygningsmaler, som er på besøg med kone og børnebørn.

I Den gamle By murer Gry Astrup naturligvis bindingsværk samt tavl i mursten.

- Men der er bare ikke tid til at lave sådan noget i dag. Det er lidt en skam. Det er fantastisk håndværk, men det koster jo alt for mange penge, siger han. Og lige med de briller på, kan man måske nok sige, at håndværk er klar til at komme på museum, erkender han.

For mange bliver boglige

Omvendt er håndværk kun uddøende, fordi for mange vil være boglige, påpeger han med ærgrelse.

- Lad os få dem ud, der kan bruge deres hænder, i stedet for at de laver noget bogligt. Det er den forkerte vej, vi går. Der er helt sikkert brug for håndværkere. Jeg tror, der kommer mere og mere af, at kunderne vil

have et ordentligt stykke håndværk, mener Claus Jensen.

Kvinde inspirerer kvinder

En forbigående, ældre del af en familie synes, murere i Den gamle By er en fin ting. Selv dækker familien bredt uddannelsesmæssigt.

En kvinde i familien bemærker den kvindelige murer. Det kan være med til at inspirere andre kvinder til at komme ind i faget, bemærker hun.

En piberygende regnskabsmand bemærker også Gry Astrup:

Jeg sidder og kigger på Gry Astrup, som har vundet DM i Skills i '21 og '22, og som nu skal til worldskills. En sød pige, der er murer, det kan jeg godt lide. Det er stærkt, siger

han med eftertryk. Han roser Den gamle By for initiativet med moderne håndværk i de historiske rammer.

- Jeg vil da råde Den gamle By til at fortsætte den tradition.

Positive museumsgæster

Det tilfældige udpluk af forbigående er et fint spejl på den positive modtagelse, publikum generelt har givet skills-håndværkerne i Den gamle By.

- Gæsterne fortæller, at de pludselig får et nyt syn på håndværk. De begynder at overveje, om det kunne være noget for deres børn. 66 procent af gæsterne har fået et mere positivt syn på håndværk, viser de tilbagemeldinger, vi har fået i vores publikumsundersøgelse, fortæller Lisbeth Skjernov.

Under pres fra publikum

Murernes skills-kordinator Erik Fog Larsen er mest optaget af den træning, de unge får i Den gamle By. Det er endnu en mulighed for at arbejde under det pres, det giver, når der er publikum på.

- Jeg vil ikke sige, at faget er havnet på museum. Her får vi vist, at murerfaget stadig er et håndværk, der kan nogle ting. Vi kan stadig noget med hænderne. Folk er imponerede. Murermaskinen er så godt nok opfundet, men den er jo ikke kommet ret langt endnu, lyder det fra Erik Fog Larsen, hvis fokus igen hopper tilbage til det mål, hans indre kompas lige nu styrer efter:

- Husk også at nævne, at vi med Gry Astrup og Kenny Bech Bruun har to ret gode kandidater til at vinde worldskills.

Flisearbejde i historiske kulisser. Kenny Bech Bruun laver moderne fliser med udsigt til fortidens byggestil.

Berigtigelse:

Der er over 200 murerarbejdsmænd i Nordjylland

I seneste nummer af Mureren kom det til at fremstå, som om der kun er 15 murerarbejdsmænd i Nordjylland. Sådan er det ikke. Der er over 200 fordelt på de forskellige afdelinger. De 15 murerarbejdsmænd, der omtales, er de, der fast går på akkord, og som jævnligt bruger deres priskurant og opmåler.

Generationskifte ønskes

Derimod var der intet forkert ved, at det overvældende flertal af murerarbejdsmænd er oppe i årene. De af os stolte murerarbejdsmænd, som

kan se tilbage på en lang karriere i og rundt om murerarbejdsmandsfaget håber, at branchen snarligt tiltrækker flere murerarbejdsmænd – gerne yngre kræfter. Ligeledes har vi en forhåbning om, at flere i den nære fremtid vil begynde at bruge det stærke akkordsystem for murerarbejdsmænd, som trækker indtjeningen op for hele murersjakket.

Husk, at murersvende har krav på den fornødne arbejdsmandshjælp – og det er mesters pligt at levere denne.

Der er plads til flere yngre kræfter som Frederik Jeppesen i murerarbejdsmandsfaget, selv om han har en del flere kolleger, end vi fejlagtigt antog.

Mød op til fagligt fællesskab, socialt samvær og hygge

Konferencen er gratis og 3F betaler transport efter billigste transport-måde, kost og logi samt tabt arbejdsfortjeneste for fredagen.

Tilmeld dig straks via din afdeling - ellers går du glip af

- Murerarbejdsmanden (ved) Danmarks midtpunkt
- Danmark rundt for murerarbejdsmænd
- Alt om akkorderingsformer og retten til eget arbejde
- Arbejds miljø: Stillads med konsoller. Vippestol samt transportvogn til overliggere
- Frokost, middagen, det sociale samvær, ikke mindst

Det hele finder sted i Rørvig-Centret, Rørvig

Tilmelding foregår via din afdeling ved oplysning af FIU-nummeret: **1999-22-00-86.**

Har du spørgsmål, så kontakt landsbrancheklubben:

Andy: andy.jakobsen@3f.dk

Tommy: tommy.pedersen@3f.dk

Morten: morten.petersen@3f.dk

Bjarne: b_jensen@3f.dk

Kom med til
murerarbejdsmændenes
landsbranchemøde
den 28.-29. oktober 2022

